

"بسمه تعالی"

حجاب و پوشش در آیین یهود:

دکتر نصرالله شاملی دانشیار گروه ادبیات عرب از دانشگاه اصفهان

Email: Dr-Nasrollashameli@yahoo.com (09131257655)

فرزانه میرزاخانی کارشناس علوم و قرآن حدیث از دانشگاه اصفهان
Email: mirzakhani.20@yahoo.com (09375954084)

چکیده:

مسئله حجاب و پوشش یکی از موضوعاتی است که از زمان پیدایش خود تا عصر کنونی در میان ادیان الهی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است، واز آنجایی که پدیده حجاب تنها یک تکلیف فردی به شمار نمی آید بلکه یک وظیفه اجتماعی نیز محسوب می شود و از سویی با بسیاری از مسائل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی پیوند خورده، می تواند ارتباط مستقیمی با هر یک از این مسائل داشته باشد. بنابراین با تغییر هر یک از این شرایط حجاب نیز دچار تغییر و تحولاتی اساسی خواهد شد. به همین دلیل ادیان آسمانی و انبیاء بر روی این حکم الهی تأکید ویژه ای داشته اند و همواره بر این تلاش بودند که فرهنگ حجاب و پوشش را در میان تمام جوامع بشری نهادینه کنند.

از این رو این پژوهش در پی آن است ابتدا وجود حجاب در دین یهود را به اثبات برساند و جایگاه و نقش آن را در کتاب مقدس تورات و سیر تحولاتش را بیان کند. بنا بر این پس از بیان مقدمه ای از واژه حجاب در لغت و اصطلاح و تاریخچه آن و نحوه کیفیت حجاب در این دین به بررسی جایگاه حجاب و پوشش در آموزه های دینی یهودیان و بررسی تحولات آن در طی گذشت زمان می پردازد.

کلید واژه ها: پوشش، حجاب، یهودیت، تورات،

مقدمه :

تمام ادیان الهی از جمله آیین یهود و کتابهای دینی تورات^۱ (Torah) و تلمود (Talmud) مسئله حجاب و پوشش را برای زنان امری لازم و ضروری دانسته و آن را برای بشریت واجب قلمداد کرده اند تا جایی که مسئله حجاب را از ارزش های مشترک ادیان الهی و از ضروریات فردی و اجتماعی دانسته اند و همین دعوت ادیان به حجاب و پوشش آثار و دستاوردهای مهمی را در رشد و تعالی جامعه یهود به همراه داشته است که شرح آن در ادامه بحث خواهد آمد. حجاب در طول تاریخ بر اساس رخدادهای سیاسی، اجتماعی فراز و نشیب های زیادی را طی کرده است گاهی در برهه ای از زمان به حجاب بهای زیادی داده اند و در برهه دیگر آن را کم اهمیت و امری بی ارزش جلوه داده اند. اما از آن جایی که عفاف و حیا علت اصلی حجاب و پوشش است و این مسئله ریشه در فطرت انسانها دارد هیچ گاه به طور کامل از میان نرفته و نخواهد رفت اما نکته مهمی که در اینجا لازم به ذکر است آن است که پوشش در جوامع دینی که دین در آن حاکمیت دارد امری قانونی و رعایت آن برای هر کس که با ملاحظات قانونی زندگی می کند الزامی است. لیکن حجاب اخص از پوشش و امری روحانی و کاملاً شرعی است و هیچ گاه با تغییر محیط و حاکمیت کمترین تغییری نمی یابد بدین جهت ممکن است واژه حجاب و پوشش گاهی اوقات همپوشانی داشته باشند و در برخی جاها تغییر کم یا زیادی از نظر کاربردی پیدا کنند اما هدف ما در این مقاله بیان حجاب و پوشش به صورت مترادف است لیکن در مقاله سعی خواهیم کرد همه احکام کلی و جزئی در دین یهود را تا آنجا که منابع به ما اجازه دهند دنبال کنیم. از سویی روش ما در تدوین مقاله تکیه بر مستندات تورات و شرح های وابسته به تورات و نیز گفته های بزرگان دین یهود است تا پدیده حجاب را آنچنان که باید برای مخاطبان روشن کنیم.

تاریخچه حجاب و پوشش :

۱-تورات در زبان عبری به معنای تعلیم به کار رفته است--کلمه تلمود به معنای «آموزش و مطالعه» از فعل ثلاثی عبری «لمد» یعنی «یاد داد» می آید تلمود کتاب بسیار بزرگی است که احادیث و احکام یهود و فتاوی فقیهان این قوم را در بر دارد. تلمود نماد عقلانیت، تفکر، اجتهاد، فقه، کلام و در یک کلمه سمبل ادبیات دینی یهود است. تلمود آمیزه ای است از زبان آرامی عبری و مجموعه ای است در دو عنوان جداگانه «تلمود بابلی» و «تلمود فلسطینی» (مجله هفت آسمان ش ۲ باقر طالبی دارابی)

در عصر کنونی وبا وجود پیشرفت علوم از جمله علم تاریخ تمام مورخان و محققان برای بررسی و تحقیق در مورد یک مسئله ابتدا به سراغ تاریخچه و زمان پیدایش اولیه آن موضوع می روند؛ تا آن مسئله را از زمان ایجادش همراه با تغییر و تحولاتش مورد بررسی قرار دهند.

مورخان بر اساس تحقیقات صورت گرفته در رابطه با موضوع تاریخچه حجاب و پوشش معتقدند که تاریخچه پوشش به انسانهای پیش از تاریخ و تمدن های اولیه مربوط می شود.

ویل دورانت برای اثبات این مسئله که حجاب در میان قبایلی که نهصد سال پیش از میلاد زندگی می کرده اند. وجود داشته است می گوید:

"بالا تراز ارمینان و در کنار دریای سیاه سکاها بیابان گردی می کردند؛ آنها مردمی وحشی و درشت اندام بودند و زنان شان خود را سخت در پرده و حجاب نگه می داشتند."

(ویل دورانت، ص ۳۳۶)

همچنین در عصر حجر که از ابتدایی ترین دوره های بشری به شماری رود، انسانها برای حفظ اندام خویش از سرما و گرما و آسیب های طبیعی از پوست حیوانات و یا برگ درختان به عنوان پوشش استفاده می کردند تا زمانی که انسانها یکجا نشین شدند و چرخ را اختراع کردند و توانستند برای خودشان لباس تهیه کنند.

متون مقدس تورات و انجیل نیز ضمن تأکید خاصی که بر روی این موضوع دارد تاریخچه حجاب و پوشش را به اولین انسانهای روی زمین یعنی آدم و حوا نسبت می دهد و این تاریخ پیدایش مورد قبول تمام ادیان الهی می باشد.

در کتاب تورات سفر پیدایش داستان پوشش آدم و حوا این گونه بیان شده است حضرت آدم و حوا هنگامی که در بهشت بودند برهنه زندگی می کردند و از این حالت هم خجالت نمی کشیدند ولی بعد از نزدیک شدن به درخت ممنوعه و خوردن از میوه های آن درخت از بهشت خارج شدند آنگاه بصیرت پیدا کردند و خود را برهنه و عریان یافتند و احساس شرمندگی کردند در حالی که در آنجا هیچ شاهدی وجود نداشت بلافاصله خود را با برگ درختان پوشاندند. و این لفظ صریح تورات است: آدم و همسرش حوا هر دو برهنه و عریان بودند و خجلت نداشتند.

(عهد عتیق، سفر پیدایش، ۲-۲۵)

از این رو خداوند برای آدم و حوا لباس هایی از جنس پوست ایجاد کرد و آنها را پوشاند.

(تورات ، سفر پیدایش، فصل سوم ، آیه ۲۱)

به هر حال مطابق قول مورخان و کتابهای مقدس در مورد تاریخچه حجاب و پوشش این نتیجه دریافت می شود که حجاب و پوشش بر اساس مذاهب و تمدن های بشری ایجاد نشده است و تنها نحوه و طرز پوشش و کیفیت حجاب توسط ادیان و مذاهب تعیین شده است پس نمی توان این نظریه را پذیرفت که مذاهب و تمدن های بشری بوجود آورنده حجاب بوده اند.

مفهوم لغوی حجاب :

حجاب واژه ای عربی است که از ریشه حَجَبَ گرفته شده است. "حَجَبَ فعلی متعدی است و به معنای مانع شدن به کار می رود. به پرده، حجاب می گویند زیرا مانع از دیدن است ، و به دربان ، حاجب گفته می شود ، زیرا وی مانع از ورود افراد است.

این واژه در اصل بر موانع جسمانی اطلاق می گردد، ولی برخی مواقع به موانع معنوی نیز حجاب گفته می شود."

(فیومی ۱۴۰۵ق ، واژه حَجَبَ)

ابن درید می گوید: «حَجَبَتِ الشَّيْءَ... إِذَا سَتَرَتْهُ، وَالْحِجَابُ: السُّتْرُ... احْتَجَبَتِ الشَّمْسُ فِي السَّحَابِ إِذَا تَسَتَّرَتْ فِيهِ».

حجاب، پوششی است که روی شیء را فرامی گیرد و حجاب یعنی پرده... زمانی که خورشید در ابر فرومی رود عرب می گوید:

«احتجبت الشمس في السحاب» (ابن درید، ۱۹۸۷م ، ذیل واژه حجب).

ابن منظور هم در لسان العرب درباره این واژه اینچنین اظهار نظر کرده است : "الحجاب: السُّتْرُ وإمرأة المحجوبة، قد سترت بستر"

(ابن منظور، ۱۴۰۸ق ، ذیل واژه حجاب)

حجاب یعنی پوشش، وزن محجوب یعنی زنی که پوشیده شده باشد. آنچه از جستجو در کتابهای لغت واز گفتار لغویون می توان نتیجه گرفت آن است که حجاب هم به معنای پوشیدن است وهم به معنای پرده وحاجب، اما بیشترین استعمال و کاربرد واژه حجاب در معنای پرده است. (حسینی دشتی، ۱۳۸۵، ص ۶۷۱)

به عنوان نمونه در سفر پیدایش باب ۱۱۸ آیه ۹ آمده است:

زمانی که فرشتگان برای عیادت حضرت اسماعیل که در بستر بیماری بود به خانه حضرت ابراهیم آمدند و از جانب خداوند مأمور بودند که به ساره بشارت دهند که تو صاحب فرزند پسری خواهی شد، فرشتگان به حضرت ابراهیم فرمودند:

"گفتند به او که ساره زن تو گفت این است در چادر لفظ " صریح چادر که بیانگر حجاب است در این آیه به معنای پرده به کار رفته است .

چون موقعی که فرشتگان به خانه حضرت ابراهیم آمدند ساره در پشت پرده ای رفت و سخنان آنها را گوش می کرد و موقعی که فرشتگان سراغش را گرفتند حضرت ابراهیم گفت: در چادر است یعنی در پشت پرده است. در این آیه مفهوم حجاب در معنای پرده به کار رفته است و این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش می دهد که پرده وسیله پوشش است .

مفهوم اصطلاحی حجاب :

حجاب در اصلاح تمام ادیان الهی در معنای لغوی خود که همان پرده و حائل میان دو چیز است به کار رفته است.

اما اگر بخواهیم برای این واژه معنای اصطلاحی خاصی بیان کنیم به پوشش خاص زنان در مقابل نامحرمان اطلاق می شود . حجاب در اصطلاح و تعالیم شرعی یهودیان نیز به معنای لزوم پوشیدگی زنان و مردان نامحرم در مقابل یکدیگر به کار رفته است. آنچه که ما را به این معنای اصطلاحی در این آیین رسانده سیره عملی زنان یهودی است که به وسیله چادر و روسری موهای خود را از دید نامحرمان حفظ می کردند و صورت هایشان را به وسیله روبنده می پوشاندند. و از هرگونه جلوه گری پرهیز می کردند. و همواره بر این باور بودند که ظاهر شدن در محیط عمومی بدون پوشش سر گناه است . به همین خاطر زنان به خصوص متأهلهاموظف بودند که حجاب کامل در برابر نامحرمان داشته باشند. زیرا "در دین یهود رعایت حجاب زنان وابسته به ازدواج و تأهل بوده است. " (موسوی، ۱۳۸۵، ص ۲)

و در مورد دختران مجرد رعایت حجاب فقط در موقع عبادت ضرورت پیدامی کردولی به محض تأهل رعایت حجاب در تمام مواقع بر آنها واجب می شد

جایگاه حجاب در آموزه های دینی تورات و تلمود:

آنچه در آیین یهود و برای علمای این دین مسلم و بدیهی به نظر می رسد آن است که منشأ رعایت حجاب و پوشش توسط زنان یهودریشه در متون مذهبی و آموزه های دینی تورات و تلمود دارد. که همواره زنان و مردان را به رعایت حجاب و پوشش فرا خوانده اند. اگر این دستورات دینی وجود نداشت قطعاً زنان هم گرایشی به حجاب نداشتند و همواره بر این باور تأکید می کردند که چون در کتب مذهبی ما سفارشی به حجاب نشده است پس ما نیز حجاب را قبول نداریم در این صورت موجی از بی حجابی در این دین و حتی دیگر ادیان به چشم می خورد. اما برای اثبات این موضوع که منشأ رعایت حجاب و پوشش در دین یهود و جوب حجاب در شریعت حضرت موسی (ع) و آموزه های تورات است می توان به داستان حضرت موسی (ع) با دختران شعیب اشاره کرد: زمانی که دختران شعیب قصد کردند که موسی (ع) را به نزد پدرشان ببرند حضرت موسی (ع) درخواست کرد که از پشت سراو حرکت او را راهنمایی کنند تا مبادا چشم حضرت موسی به دختران شعیب اندوخته نشود. (کتاب الحجاب وادله وجوب النقاب ص ۲۵۲)

در کتاب تلمود که شرح مختصر آن در پاورقی صفحه قبل آمده است به مسئله حجاب و پوشش توجه ویژه ای شده است و در همین کتاب قوانین متعددی در زمینه حجاب و جدایی زنان از مردان وضع شده است که معمولاً به این قوانین صنیعوت گفته می شود .

صنیعوت: (ללא צנצנת) این واژه نخستین بار در کتاب « میکاه » ذکر شده است . (میکاه یکی از ۱۷ کتاب بخش پیشگویی های انبیای یهود و شامل پیشگویی های آنهاست و مشتمل بر هشدارها و تهدیداتی پیرامون سرنوشت بنی اسرائیل است). (نعمتی، ۱۳۸۶، ص ۳۴) در تلمود بابلی، یکی از مفسران یهودی به نام ربی العازر بن صدوق شرحی بر آیه صنیعوت از کتاب میکاه نوشته است و آن را با مفهوم عفت همراه کرده است . (رساله سکه ۳: ۴۹)

از قوانین مهم یهود در خصوص مسئله حجاب می توان به قانون نگیاه و قانون ایحود اشاره کرد .

قانون نگیاه: نگیاه در لغت به معنای نزدیکی است. بر اساس این قانون تماس و دست دادن زن و مردی که وابستگی خانوادگی نزدیک به هم ندارند جایز نیست. به موجب وضع این قانون در شریعت یهود هر گونه لمس و تماس و نزدیکی از سوی نامحرمان با یکدیگر به شدت نهی شده بود.

قانون ایحود: ایحود در لغت به معنای خلوت ترجمه شده است. بر اساس این قانون زن و مرد نامحرمی که هیچ تناسب خانوادگی با هم ندارند از خلوت با یکدیگر به شدت منع شده اند. طبق این قانون حدود و روابط میان محرم و نامحرم کاملاً مشخص شده است.

در کتاب میشنا که یکی از بخش های عهد عتیق محسوب می شود در ذیل صحبت انبیای یهود در رابطه با مسئله حجاب قوانینی وضع کرده اند که عبارتند از:

- ۱- نگاه کردن به دست های برهنه زنان زشت است.
  - ۲- نگاه به پای عریان زنان إروا (زشت و ناپسند) است.
  - ۳- شنیدن آواز زنان توسط نامحرمان زشت است. کتاب تورات هم شنیدن صدای آواز زنان توسط نامحرمان را نوعی برهنگی به شمار می آورد.
  - ۴- دیدن موی زنان زشت است.
- انبیای یهود با وضع این قوانین سعی بر آن داشتند که زنان رادر نهایت پوشیدگی و پرهیز از هر نوع خود نمایی و جلوه گری تشویق کنند. از سوی دیگر در کتاب مقدس تورات آیاتی وجود دارد که به صورت صریح و ضمنی به مسئله حجاب و پوشش، کیفیت و حدود آن اشاره دارد که اینک به پاره ای از این موارد اشاره می گردد:

آیه حجاب:

از میان آیاتی که در عهد عتیق و عهد جدید راجع به مسئله حجاب و پوشش آمده است می توان به یک سری از آیات اشاره کرد که آن آیات حکم و جوب حجاب برای زنان یهود را به اثبات می رساند.

خاخام اوریل داودی مجع مذهبی یهودیان و جوب حجاب برای زنان را مستند به داستان خواستگاری حضرت ابراهیم (ع) از دختری به نام رفقه برای اسحاق (ع) می داند. وقتی که غلام حضرت ابراهیم (ع) خواستگاری آن حضرت را برای پرسش اسحاق از رفقه مطرح نمود رفقه موافقت کرد.

آنگاه رفته با غلامش راهی شد تا به شهر اسحاق بروند در نزدیکی شهر وقتی اسحاق به استقبال آنها آمد: رفته از شتر پیاده شد و از خادم خود پرسید که این مرد کیست که به استقبال ما می آید؟ خادم گفت: آقای من است در آن هنگام رفته برقع بر گرفت و چهره خود را بدان پوشانید. (سفر پیدایش، باب ۲۴، فقره ۶۴)

این آیه علاوه بر اینکه وجود حجاب در زمان حضرت ابراهیم (ع) را به اثبات می رساند حکم وجوب حجاب زنان در مقابل نامحرمان را نیز بیان می کند.

وجوب پوشش موی سر :

در تعالیم شرعی یهود آمده است که مرد یهودی نباید در حضور زنی که موی سرش هویدا و آشکار است دست به دعا و نیایش بردارد. پوشاندن موی سر گناهی بزرگ محسوب می شد.

همچنین در تورات آمده است، در مواردی برای تنبیه زنان خطا کار، دستور به باز کردن موقت حجاب آنها داده می شد.

این نوع مجازات در حقیقت یکی از بزرگترین مجازات ها برای زنان محتشم و والا تبار بوده است. (تورات، سفر اعداد، ۱۸:۵) "و کاهن زن را به حضور خداوند بر پای داشته، موی سر او را باز کند و هدیه یادگار را که هدیه غیرت باشد بر دست آن زن بگذارد."

عدم تشبه زن و مرد :

در کتاب تورات سفر تشبیه آیه ای وجود دارد که به صورت ضمنی به مسئله حجاب اشاره کرده است: "متاع مرد بر زن نباشد و مرد لباس زن را نپوشد زیرا هر که این کار را کند مکروه یهوه خدای توست."

(تورات، سفر تشبیه، باب ۲۲، فقره ۵)، آنچه از مضمون این آیه برداشت می شود آن است که زنان نباید خود را شبیه مردان و مردان خود را شبیه زنان کنند. زیرا یکی از ملاک های رعایت حجاب و پوشش در تمام ادیان الهی ملاک جنسیت است.

جنسیت انسانها یکی از ملاک هایی است که در نحوه حجاب و نوع پوشش تأثیر به سزایی دارد. از این جهت هیچ گاه لباس جنس مذکر و مؤنث یکسان طراحی نشده است.

زیرا نحوه حجاب هر کدام متناسب با جنس و ساختمان بدنی متفاوت است. از این رو در تورات نهی شده است که زنان لباس مردان را بپوشند و بالعکس و هر کس چنین خطایی را مرتکب شود مورد نارضایتی یهوه (Yahweh) قرار می‌گیرد.

منع نگاه نامحرمان و حفظ حیا :

"فرمان یهوه به زن شوهر دار چنین بوده است: چشمت باید به شوهرت باشد و او بر تو حکومت خواهد کرد" در این فرمان تنها نگاه زوجین به یکدیگر سفارش شده است و هرگونه نگاه ناروانسبت به نامحرمان به شدت نهی شده است. از میان ده فرمان حضرت موسی (ع) فرمان هفتم و نهم تأکید خاصی به مسئله حجاب و عفاف دارد. در فرمان هفتم حضرت موسی بشریت را از عمل ناپسند زنا به شدت نهی کرده است و با لفظ اکید "زنا نکن" این مطلب را تصریح کرده است. همچنین در سفر لاویان آمده است: "دختر خود را ملوث مساز تا آنکه زانیه شود مبادا که ولایت مشغول زنا شود و زمین از فجور پر شود.

(سفر لاویان ، فصل ۹، آیه ۳۰) نکته ظریفی که در این دو فرمان به چشم می‌خورد آن است که یهودیان مسئله زنا را تنها محدود به روابط نامشروع زن و مرد نامحرم با یکدیگر نمی‌دانند بلکه معتقد اند شخصی که از طریق چشم هم مرتکب گناه گردد زنا کار خوانده می‌شود. حضرت موسی (ع) در این فرمان سعی داشته که انسانها را به سوی پاکدامنی و حیا در اصول اخلاقی و جنسی سوق دهد. تا از این طریق راه را بر هرگونه گناه چه با چشم و چه با جسم بسته گرداند.

فرمان نهم: "بر زن همسایه ات طمع مورز" (عهد عتیق، سفر خروج،)

آنچه از مضمون این فرمان برداشت می‌شود آن است که بر زن همسایه ات حسادت نکن. گروهی از علمای یهود طمع را در این فرمان حسادت معنا کرده اند و نظر خود را این گونه مطرح کرده اند: زنان تا هنگامی که زیبایی های خود را در پشت پرده و حجاب قرار دهند کمتر کسی به زیبایی های آنها حسادت می‌کند و طمع دست یابی به آنها نیز کمتر می‌شود ولی همین که زیبایی های خود را آشکار کردند و حجاب خود را کنار گذاشتند حسادت ها و در نتیجه طمع ورزی ها نسبت به آنها بیشتر می‌شود.

موضوع رعایت حجاب در دین یهود آنچنان مهم بوده است که در یکی از کتابهای عهد عتیق منسوب به اشعیای پیامبر داستان نزول عذاب بر دختران صهیون را به خاطر بی حجابی شان مطرح می‌کند: " خداوند می‌گوید: از این جهت که دختران صهیون متکبرند؛ و با گردن افراشته و غمزات چشم راه می‌روند؛ و با ناز می‌خرامند و به پاهای خویش خلخال ها را به

۱- یهوه: نام خداوند در آیین یهود است. کلمه بدون صدای (ی ه و ه) که به عنوان چهار "گار ماتن" معروف می‌باشد. از نظر یهودیان مقدس تر از آن است که با صدای بلند خوانده شود. (حامدی، ۱۳۸۴، ص ۲۶۹)

صدا در می آورند بنا بر این خداوند فرق سر دختران صهیون را کل خواهد ساخت و عورت ایشان را برهنه خواهد نمود . و در آن روز خداوند زینت

خلخال ها و پیشانی بند ها را دور خواهد کرد و گوشواره ها و دستبند ها و روبند ها و دستار ها و کمر بند ها و عطر دان ها و حلقه های بینی ، رداها و شال ها و کتان نازک ... که به عوض عطریات عفونت خواهد شد و به عوض کمر بند ریسمان ، و به عوض موهای بافته کلی ، و به عوض زیبایی سوختگی خواهد بود .

(تورات ، کتاب اشعیای نبی ، باب ۳ ، فقره ۱۶-۲۶)

کیفیت حجاب:

در کتاب مقدس یهودیان موارد متعددی یافت می شود که به مسئله حجاب و مسائل مرتبط به آن توجه خاصی داشته است. از سویی الفاضلی با عنوان چادر ، برقع ، و روبنده به کار رفته که بیانگر نحوه و کیفیت حجاب و پوشش زنان در این آیین بوده است . که اینک به پاره ای از این موارد اشاره می گردد:

۱- در سفر پیدایش آیه ۲۰ باب ۱۰ کلمه عبری کثوث عینیم واژه ای است که به معنای روبنده ترجمه شده است . کثوث عینیم در واقع به پرده ای گفته می شد که زنها چشم های خود را بدان می پوشاندند. این نوع حجاب در عهد تنخ^۱

به کار می رفت وزن های متأهل را از زنان مجرد متمایز می ساخت. و این لفظ صریح تورات است . " ای ملک به ساره همسر ابراهیم می گوید: این برای تو پرده چشم است . " (سفر پیدایش ، ۱۰: ۲۰)

۱- یهودیان بیشتر به جای عهد قدیم از اصطلاح تنخ استفاده می کردند که اشاره به سه بخش عهد عتیق دارد .

- ۲- در سفر پیدایش (آیه ۲۴ باب ۶۴) کلمه عبری عصاعیف یا اصویف که در این آیه بیان شده است به معنای برقع ترجمه شده است. عصاعیف یا اصویف به پوششی گفته می شود که تمام بدن را می پوشاند. وهمین آیه به خوبی کیفیت حجاب را مطرح کرده است.
- ۳- در ماجرای یهودا و عروسش تamar آمده است: پس رخت بیوگی را از خویش بیرون کرده برقی برو کشیده و خود را در چادری پوشاند و به دروازه عینایم که در راه تمه است نشست. (تورات ، سفر پیدایش ، باب ۳۸، فقره ۱۵-۱۴) با توجه به این آیه این نکته به چشم می خورد که زنان یهود علاوه بر پوشش مو و بدن بوسیله چادر از پوشش صورت توسط روبنده نیز برخوردار بوده اند.
- ۴- داستان روت Ruth " که پس از سفر داوودان قرار گرفته یکی از زیباترین داستان های عهد عتیق است به خوبی کیفیت حجاب در این آیین نشان می دهد. بوآز (Boaz) گفت زنهار کسی نفهمد که این زن به خرمن آمده است و گفت: "چادری که بر توست بیاور و بگیر پس آن را بگیرت و او شش کیل جوپیموده بر آن گذاشت و به شهر رفت. (عهد عتیق ، کتاب روت ، ۳:۱۵)
- ۵- در تورات آمده است: " اینک تو زیبا هستی ای محبوبه من ، اینک تو زیبا هستی و چشمانت از پشت برقع مثل چشمان کیوتر است. (تورات ، کتاب غزل های سلیمان ، باب ۴ ، فقره ۱۵)
- ۶- کاربرد واژه چادر: (تورات ، کتاب امثال سلیمان نبی ، باب ۳ ، فقره ۱۵،)
- ۷- کاربرد واژه نقاب: (تورات ، کتاب اشعیا نبی ، باب ۴۷ ، فقره ۱۰-۸)
- ۸- نهی از لمس و تماس (تورات ، کتاب امثال سلیمان نبی ، باب ۶ ، فقره ۱۰-۱)
- ۹- کاربرد واژه میخَصه: (makhase) این واژه کلمه ای است عبری که در تورات به کار رفته است و به معنای لباس و پوشش است و بیانگر کیفیت حجاب است .

کیفیت حجاب موقع ازدواج :

اگر بخواهیم به کیفیت حجاب عروس یهودی نیز اشاره ای داشته باشیم می توانیم به سراغ رسم بادعقن یا بدکن برویم بر اساس این رسم عروس یهودی همواره با چهره ای پوشیده در مراسم ازدواج حاضر می شدند و کسی قادر به دیدن چهره عروس نبود تا اینکه داماد در خانه خود پرده از چهره او بر می داشت و برای اولین بار چهره عروس را می دید. عروس ها نیز هنگام ازدواج و بعد از آن تا زمانی که متأهل بودند موظف به رعایت حجاب و پوشاندن موی سر شان در مقابل نامحرمان بودند.

کیفیت حجاب موقع عبادت:

کیفیت حجاب یهودیان به خصوص یهودیان ارتدکس به هنگام عبادت به این طریق بوده است، که زنان و مردان به هنگام اجرای مراسم نیایش حجاب خویش رارعايت می کردند. رعایت حجاب به هنگام عبادت تنها مخصوص زنان نبوده بلکه شامل مردان نیز می شده است.

مردان در طول اجرای مراسم دینی از لباس های خاصی چون کپا^۱ یا طلیت^۲ (tallit) استفاده می کردند.

بسیاری از یهودیان ارتدکس حتی در خانه یا سر کار به نشانه احترام به خداوند و اینکه انسان همواره در محضر خداوند است موی سر خود را می پوشاندند. زنهای ارتدکس متأهل نیز همواره در کنیسه ها سرخود را با کلاه، شال یا روسری می پوشاندند و بعضی از زنان یهود حتی این پوشش را در مواقع دیگر نیز حفظ می کردند. ولی امروزه در بسیاری از کنیسه های اصلاح طلب به ویژه ایالت متحده آمریکا حتی پوشاندن موی سر را اجباری نمی دانند. (دکتر گواهی، ج ۲، ص ۱۰۲)

از سویی سیره عملی زنان یهود و فتوای علمای یهود همچون حاخام های راست کشیش مبنی بر استفاده از چادر و برقع وعدم اختلاط نامحرمان در کنیسه ها اماکن فرهنگی همچون مدارس نشانگر کیفیت عالی وسخت حجاب در این دین است. حاخام های راست کشیش حتی نماز خواندن و ورود به کنیسه هایی که در آنها "محیصا"

(mechitzah^۳) وجود نداشت را منع کرده بودند. زمانی که برای اولین بار جماعت های اصلاح گرا در قرن ۱۹ جایگاه های مختلط را باب کردند با مخالفت شدید حاخام های راست کشیش اروپا مواجه شدند. زیرا آنها معتقد بودند برای جلوگیری از مشوب شدن توجه عبادت کنندگان با خیالات جنسی جدایی زن و مرد لازم است تا مانع قبولی نماز آنها نشود. (باورها و آیین های یهود، ۱۳۸۵، ص ۲۰۳) علاوه بر آموزه های دینی تورات نسبت به تعیین حدود حجاب زنان یهود علمای این دین نیز حدودی را برای کیفیت حجاب زنان یهود تعیین کرده اند. به عنوان نمونه لوگاسی که یکی از علمای برجسته یهودیان محسوب می شود در کتاب خود به نام "بت یعقوو" در مورد حدود حجاب زنان این گونه می نویسد:

۱- کپا: عرقچین یهودی و جمع آن کیپوت است. منظور از کپا کلاه های مخصوص یهودیان است که به هنگام نیایش بر سر خود می گذاشتند. منظور از طلیت: لباسی است که چهار گوشه آن بند های مخصوص دارد و مردان یهودی به هنگام نماز صبح می پوشیدند. پوشیدن طلیت برای زنان

۲- لازم نبوده است

۳- پرده ای است که در کنیسه هازنان را از مردان جدا می کرد.

۱- لباس باید به حدی گشاد و آزاد باشد تا اندام بدن به هیچ عنوان در آن برجسته نشود و کمر بند بسته نشود و آستین ها باید تا مچ دست راپوشانند.

۲- یهودی تا قبل از ازدواج حدود خاصی برای پوشش دارد و آن عبارت است از پوشش ساده بدن؛ موی سر به شرط سادگی می تواند مشخص باشد اما هنگام عبادت باید پوشیده شود در صورتی که به شانه برسد باید تمام موی سر راپوشاند و آرایشی که باعث جلب توجه دیگران گردد گناه بسیار بزرگی است.

گردن از طرفین تا شروع شیب کتف از پشت و جلو باید پوشیده باشد. حتی پاها هم باید پوشیده باشد و از پشت جوراب نباید پشت پا دیده شود. (یعقوب و اسرائیل لوگاسی، ۱۹۸۰م، ص ۱۱۰)

آثار و دستاوردهای آموزه های دینی حجاب :

تاکید و سفارش های آموزه های دینی عهد عتیق در خصوص رعایت حجاب و پوشش و حفظ حیا و عفاف که از روزگاران قدیم و حتی در زمان عبرانیان مورد توجه قرار گرفته است آثار و دستاوردهای مهمی را در برخی از حوزه های اخلاقی، حقوقی و خانواده در جامعه یهودیان به ارمغان آورد. که اینک به پاره ای از بازتاب های آموزه های دینی حجاب در جامعه یهود اشاره می شود :

۱- حجاب سبب کاهش آمار طلاق:

تاثیر آموزه های دینی تورات و تلمود مبنی بر رعایت حجاب سبب شده بود که حجاب سختی در میان زنان یهود ایجاد شود به گونه ای که ویل دورانت در مورد زنان یهودی می گوید: "اگر زنی به نقص قانون یهود می پرداخت، چنان چه بدون پوشش سر میان مردم می رفت و یا در شارع عام نخ می ریشت یا با هر سنخی از مردان در دل می کرد یا صدایش آنقدر بلند بود که چون در خانه اش تکلم می نمود و همسایگانش می توانستند سخنان او را بشنوند در آن صورت مرد حق داشت بدون پرداخت کتوبا (مهریه) او را طلاق دهد. (ویل دورانت، ص ۱۸۶)،

ازسویی اگر رفتار زنان نیز فضیحت آمیز بود شوهر حق داشت بدون پرداخت مهریه او را طلاق دهد. (گنجینه ای از تلمود، ۱۳۸۲ ص ۱۸۶)

همچنین یهودیان همواره خود را با لباس های فاخر و گران بها می پوشاندند و به زنان خود اجازه نمی دادند که با سر عریان و بدون پوشش مناسب در میان ملاء عام ظاهر شوند. نپوشاندن موی سر هم گناه محسوب می شد و هم خلاف. که مر تکب را مستوجب طلاق می ساخت. (ویل دورانت، تاریخ تمدن، ج ۱۲) - (کتاب میثنا، کتوبوت، ۶۷)

وضع این قوانین سبب شده بود که زنان یهودی در نهایت وقار و پوشیدگی در جامعه حاضر شوند تا مبادا همسرانشان آنها را به خاطر بدحجابی طلاق دهند. از سوی دیگر مهر و عطوفت در میان زنان و مردان بیشتر شده بود و کانون های خانوادگی شان سرشار از آسایش و آرامش گشته بود و همین عوامل سبب شده بود آمار طلاق و جدایی در میانشان به حداقل برسد.

۲- حجاب سبب کاهش فحشاء در جامعه:

ویل دورانت در توصیف زنان یهود چنین می گوید: "زندگی جنسی آنها علی رغم تعدد زوجات به طرز شایان منزله از خطا و اشتباه بود زنان یهودی دوشیزگانی محبوب و پاکدامن، همسرانی ساعی و مادرانی امین بودند و از آنجا که زود وصلت می کردند و به رعایت حجاب اهمیت می دادند فحشاء به حداقل تخفیف پیدا کرد. (ویل دورانت، تاریخ تمدن، ج ۱۲)

در جامعه یهود حجاب سخت زنان یکی از عواملی است که سبب شده بود جوانان خیلی زود ازدواج کنند و انگیزه برای تشکیل خانواده داشته باشند. زیرا انگیزه برای تشکیل خانواده در جوانان در صورتی پایدار و همیشگی باقی می ماند که تنها راه ارضای نیاز های جنسی و روحی خود را تشکیل خانواده بدانند که در این صورت فحشاء و زشتی به حداقل می رسد.

اما همین که زنان خود را آرایش کنند و با بی حجابی در جامعه حضور یابند و خود را به آسانی در دسترس و دید مردان قرار دهند مردان کمتر به سوی ازدواج گرایش پیدا می کنند در این صورت سعی می کنند نیازهای خود را از طریق مسائل غیر اخلاقی و بر خلاف شرع ارضاء کنند که همین عامل سبب افزایش زشتی در جامعه می گردد.

۳- حجاب سبب افزایش علاقه در زوجین:

یهودیان برای زن صالح و با حجاب ارزش فراوانی قائل هستند و حضرت سلیمان در مورد چنین زنانی می گوید:

"زن صالح را کیست که پیدا تواند کرد قیمت او از لعل گران تر است دل شوهر به او اعتماد دارد برایش تمامی روزهای عمر خود خوبی خواهد کرد نه بدی.. زنی که از خدا می ترسد ممدوح خواهد شد."

حجاب یکی از مهمترین عواملی است که میزان وفاداری زن به همسرش را نشان می دهد. زنی که زیبایی های خویش را فقط منحصر به همسرش می داند و در مقابل نامحرمان حجاب خویش را حفظ می کنند سبب تشدید علاقه زوجین به یکدیگر می شود. در تلمود فلسطینی آمده است اگر زنی بدون پوشش سر در ملا عام حاضر می شد معادل بی وفایی به همسرش تلقی می گردید. پس حجاب زنان در این دین نشانه اوج وفاداری به همسرانشان تلقی می شد .

۴- حجاب سبب افزایش مبانی اخلاقی در جامعه:

حضرت موسی در دین یهود به انسانها سفارش اکید داشته است که برای حفظ مبانی اخلاقی از دست زدن به هر عملی که موجب تحریک شهوت می شود خوداری کنند. از این رواز مهمترین وسایل برای کنترل شهوت و ناهنجاری های اخلاقی را مسئله حجاب و پوشش و رعایت حیا و پاکدامنی از سوی زنان دانسته اند. و به مردان هم توصیه کرده اند که با زنان زیاده از حد صحبت نکنند و روی این اصل دانشمندان یهودی گفته اند: " هر کس زیاده از حد با زنان صحبت کند برای خود تولید بد بختی کرده است و از تحصیل و مطالعه تورات باز می ماند و سر انجام جهنم را به میراث خواهد برد (کتاب میشنا ، آووت ،)

تاثیر این آموزه ها بر روی برخی از فرق یهودیت نیز بسیار چشمگیر بوده است به عنوان نمونه زنان در فرقه اشکنازی برای حفظ حجاب خویش موهای جلو سرشان را از ته می تراشیدند و به جای آن از کلاه گیس یا موی مصنوعی استفاده می کردند تا اگر روسری یا چارقد شان کنار می رفت نا محرمان موی طبیعی آنها را مشاهده کنند. مردها نیز در این فرقه برای رعایت حجاب خویش ملزم بودند که بر سر خود کلاه بگذارند. هر چند که پوشش سر مردان بیشتر نمادی از تقوای الهی آنها تلقی می شد اما آنها در هر شرایطی کلاه را از سر خود بر نمی داشتند. و این مطلب بیانگر شدت حجاب در این فرقه بوده است. همچنین یهودیان ارتدکس نیز تحت تاثیر آموزه های دینی تورات مبنی بر رعایت حجاب کاملاً بر حجاب خود پایبند بودند مردان در این فرقه از کلاه ، قبا، و ریش و طره گیسوی دو طرف صورت استفاده می کردند. و زنان موهای طبیعی خود را با کلاه و روسری یا کلاه گیس می پوشاندند. اما در میان سایر یهودیان حفظ حجاب به این شدت نبوده است و رعایت حجاب فقط در موقع اوقات مذهبی بوده است یعنی هر جایی که نام خدا به نشانه احترام یا تعظیم برده شود. ولی امروزه اکثر یهودیان حجاب را در فعالیت های روزمره خویش و در دنیای مدرن لازم نمی دانند.

سیر تحولات حجاب :

ظهور و پیدایش پدیده حجاب در آیین یهود و پذیرش و رواج آن توسط یهودیان به گونه ای جلوه گری کرد که بسیاری از اقوام و ملل مرتبط با فرهنگ یهود تحت تاثیر آنها قرار گرفتند و به رعایت حجاب و پوشش پرداختند. از سوی دیگر معلمان مذهبی شان احکام بسیار دشواری را برای حفظ حجاب زنان بنا نهاده بودند و معتقد بودند که بی حجابی فقط محدود به بیرون گذاشتن موی سر و آرایش نمی شود بلکه شنیدن صدای آواز زنان را هم نوعی برهنگی محسوب می کردند. از این رو زنان را همواره به رعایت حجاب دعوت می کردند.

اما اندیشمندان و محققان با بررسی های تاریخی در مورد موضوع حجاب در آیین یهود به این نتیجه رسیده اند که حجاب از زمانی که در دین یهود ایجاد شده است تا عصر کنونی یک سیر تغییر و تحولات به همراه داشته است. این تحولات مبنی بر بد حجابی یا حتی بی حجابی با شروع دوران رنسانس آغاز گردید. اصطلاح رنسانس به دوران تولد مجدد و احیای فرهنگ و تمدن و غالباً به جریان های فرهنگی و فکری دلالت می شد که در قرن (۱۴) میلادی در سرزمین ایتالیا شروع شد و در قرن های (۱۵-۱۶) به اوج شکوفایی خود رسید و به سایر مناطق اروپا گسترش یافت.

با شروع رنسانس قرون وسطی به فراموشی سپرده شد. در دوران قرون وسطی کلیساهای زیادی بوجود آمده بود که توسط کشیش ها اداره می شدند. کشیش ها مدت زیادی از عمر خویش را در مکان هایی جدا از جامعه به نام "دیر" به درس خواندن و فرا گرفتن امور دینی می گذراندند که در این حالت به آنها راهبه (Nun) می گفتند. راهبه هازنانی بودند که در صومعه های محصور زندگی می کردند و دارای پوشش خاصی بودند. پوشش راهبه ها برای جلوگیری از امیال نفسانی واز بین بردن زمینه های تحریک جنسی عبارت بود از:

"از مقنعه ای بلند که تمام سر و گریبان و سینه را می پوشاند و لباس بلندی که تمام بدن را فرا می گرفت و پوشش برای تمام اعضای بدن بود". (نعمتی، ۱۳۸۶، ص ۴۷۲) پس آنچه مسلم است آن است که حجاب در دوران قرون وسطی بسیار رایج و با اهمیت بوده است. ولی همزمان با تحولات اجتماعی و سیاسی در اروپای عصر رنسانس در تمام عرصه های علوم و فنون و حتی دین تغییرات وسیع و چشمگیری رخ داد. " با ایجاد یک فضای دین گریزی در غرب شعائر دینی از جمله رعایت پوشش و حجاب روبه ضعف نهاد و برخی از زنان یهود تحت تاثیر فضای اجتماعی دوران تجدد حجاب خود را کنار گذاشته و یا مانند فرقه حسیدیسم (حسیدیسم: یکی از فرقه های مهم یهودیان محسوب می شود و از نظر لغوی به معنای پارسایان می باشد.) از کلاه گیس به عنوان شکلی از پوشش سر استفاده کردند. همچنین برخی از بانوان یهودی حجاب خویش را برداشته و تحت تاثیر فشار فضای تجدداروپا در قرن ۱۹ برای شاخص نشدن به عنوان یک یهودی با کلاه گیس سر خود را می پوشاندند." (عفاف و حجاب در ادیان الهی - زهره سادات موسوی)

"زنان مشرقی یهود نیز در دوران کهن موی سر خود را با چادر می پوشاندند و آن عده که با وقار تر و صاحب جاه و مقام بودند چادر را تا روی صورتشان پایین می آوردند. ولی این سنت یهودیان مبنی بر پوشاندن چهره تا قرون وسطی ادامه پیدا کرد ولی همزمان با شروع دوران رنسانس نحوه حجاب نیز تغییر کرد. حتی سنت رعایت حجاب در میان یهودیان بابلی نیز زیاد رواج پیدا کرد، وقانون گذاران قرن هفتم میلادی در بابل و بعد ها در اروپا پوشیده بودن چهره زن را امری ناهنجار عنوان کردند." (جین هولم و جان بوکر، ۱۳۸۴، ص ۲۱۲)

یا در قرن شانزدهم نیز زنان یهودی برای پوشاندن موی سرشان از شیتل نوعی روسری استفاده می کردند اما در اثر یک تحول سیاسی رعایت حجاب و استفاده از شیتل به عنوان یک سنت عام رایج نشد و پس از گذشت زمان زنان حجاب را کنار زده و حتی با موهای نپوشیده از خانه خارج می شدند.

نتیجه:

براساس گواهی تاریخ و مستندات تاریخی، فقهی، و متون مذهبی این نتیجه فهمیده می شود که در اکثر جوامع بشری از عهد باستان تا عصر فناوری و در میان ادیان الهی یهودیت، مسیحیت، زردتشت و اسلام زنان همواره از حجاب و پوشش خاصی متناسب با اوضاع و شرایط اجتماعی و اندیشه های شخصی و متناسب با فرهنگ و عرف جامعه برخوردار بوده اند.

" و آنچه مسلم است لباس پوشیدن شأنی از شئون انسان است و در هر تمدن رابطه مستقیمی با معنای انسان و تعریف انسان در آن تمدن دارد. " (حداد عادل، ۱۳۷۴، ص ۲۷)

لذا نحوه حجاب و پوشش متناسب با فرهنگ و عرف هر جامعه و ارزش های از پیش تعریف شده هر تمدن تعیین می گردد. از میان ادیان ابراهیمی دین یهود از جمله ادیانی بوده که تمام مورخان از وجود حجاب سخت زنان در مورد آن سخن گفته اند زیرا عرف حجاب و فرهنگ حجاب در آن زمان برای زنان یهودی به خوبی تعریف و نهادینه گشته بود.

از سویی رواج حجاب در دین یهود به گونه ای چشمگیر شده بود که سایر تمدن های بشری به تبعیت از یهودیان حجاب را انتخاب کردند. اما همان طور که در متن مقاله آمد حجاب در این دین در اثر یک رویداد سیاسی دچار نقصان هایی گردید و با آغاز دوران رنسانس و تعریف های از پیش تعیین شده در مورد حجاب و فرهنگ برهنگی و شروع دوره دین گریزی از تعداد زنان یهودی که حجاب خویش را رعایت می کردند کاسته شد.

اما حجاب زنان یهودی در عصر کنونی بویژه در میان یهودیانی که در کشور ایران ساکن هستند در اثر انقلاب اسلامی تحت تاثیر این تحول بزرگ قرار گرفتند و اگر در گذشته نواقصی در حجاب آنها به چشم می خورد الان چون باید در جامعه اسلامی و در کانون های علمی و فرهنگی در کنار مسلمانان زندگی کنند ملزم به رعایت حجاب و پوشش کامل هستند.

فهرست مطالب:

۱- آنترن، آلن، ۱۳۸۵، باورها و آیین های یهود، ترجمه رضا فرزین، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب،

- ۲- ابن درید، محمد بن حسن، ۱۹۸۷م، جمهره اللغة، دارالعلم، للملايين، بيروت ،
- ۳- ابن منظور، محمد بن کریم، ۱۴۰۸ق، لسان العرب، دارالحیاء التراث العربی ،
- ۴- اشتاین سالتز، آدین، ۱۳۸۳، سیری در تلمود، ترجمه باقر طالبی دارابی، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب ،
- ۵- جاوید، محمد جواد، ۱۳۸۸، تاملی بر مفهوم حجاب در ادیان الهی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی ،
- ۶- حامدی ، گلناز، ۱۳۸۴، فرهنگ اصطلاحات ادیان جهان ، مدحت، تهران،
- ۷- حسینی دشتی ، سید مصطفی ، ۱۳۸۵، دایره المعارف معاریف ، چاپ اول ، تهران، ج ۲
- ۸- حیم ، سلیمان ، فرهنگ عبری- فارسی
- ۹- رضایی ، عبد العظیم ، تاریخ ادیان جهان ، ج اول ،
- ۱۰- سلطانشاهی ، علیرضا ، ۱۳۸۶، از جولانگاه استر تا وادی صهیون، چاپ اول ، تهران
- ۱۱- طیب، مهدی ، ۱۳۸۷، حجاب ، حقوق زن در تراوی اندیشه و ایمان، سفینه ، چاپ اول ، تهران،
- ۱۲- عادل حداد، غلامعلی، ۱۳۷۴، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی ، سروش ، تهران ، چاپ اول ،
- ۱۳- فتاحی زاده ، فتحیه ، ۱۳۸۶، زن در تراوی اندیشه اسلامی و تاریخ ، مرکز پژوهش های اسلامی ، چاپ اول، قم ،
- ۱۴- فیومی ، احمد بن محمد، ۱۴۰۵ق، مصباح المنیر، دارالهیجره
- ۱۵- کریم خانی، حمزه، ۱۳۸۹، حجاب زینت زن، چاپ اول، قم ،
- ۱۶- کونگ ، هانس ، ۱۳۸۷، ساحت های معنوی ادیان جهان ، ترجمه حسن قنبری ، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب
- ۱۷- کهن ، ابراهام، ۱۳۸۲، گنجینه تلمود، نشر اساطیر،

- ۱۸- گلن ویلیام، مرتن هنری، کتاب مقدس عهد عتیق و جدید، ترجمه فاضل خان همدانی،
- ۱۹- گواهی، عبدالرحیم، راهنمای ادیان جهان، ج ۱،
- ۲۰- لوگاسی، یعقوب و اسرائیل، ۱۹۸۰م، بت یعقوو،
- ۲۱- مجله هفت آسمان، شماره ۲، سیر تکون تلمود، باقر طالبی دارابی
- ۲۲- مقاله حجاب در دین یهود (پوشیده رویان)، نوشته سمان
- ۲۳- محمدی آشنایی، علی، ۱۳۷۳، حجاب در ادیان الهی، نشر اشراق
- ۲۴- موسوی، زهره سادات، ۱۳۸۵، عفاف و حجاب در ادیان الهی، نشر تهران،
- ۲۵- نعمتی پیر علی، دل آرا، ۱۳۸۶، شخصیت زن در قرآن و کتاب مقدس، چاپ اول، قم،
- ۲۶- نصیر زاده، قاسم، زن بصیرت - حجاب،
- ۲۷- ویل دورانت، تاریخ تمدن، ترجمه احمد آرام، جلد های ۱۲ و ۴
- ۲۸- هولم، جین، ۱۳۸۴، زن در ادیان بزرگ جهان، مترجم علی غفاری، نشر امیر کبیر،
- ۲۹- هینلز، جان راسل، ۱۳۸۵، فرهنگ ادیان جهان، ویراسته علی پاشایی، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب،
- ۳۰- هینلز، جان راسل، ۱۳۸۶، راهنمای ادیان زنده، ترجمه عبدالرحیم گواهی، موسسه بوستان کتاب

Hijab and cover (veil) in Judaism

Dr. Nasrollah Shsmeli, Ph. D. in Arabic literature Associate professor of Arabic literature, University of Isfahan.

Farzaneh Mirzakhani, B. A. in Hadith and Quran studies, University of Isfahan.

-Abstract

Since its emergence to the present, hijab (veil) has been researcher's concern in different religions. Hijab is not only an individual obligation but also a social deity, and is connected with a great number of social, political and cultural matters. Accordingly, changes in these matters will not leave hijab unaffected. This is the reason why religions and prophets have always laid emphasis on the divine order, and tried to establish hijab's culture among human communities. This study is an attempt to, first, prove the existence of hijab in Judaism and, then, refer to its place in the holy book of Torah as well as its development in history. Therefore, after providing the reader with an introduction on the term will deal with hijab's position in Jew's religious teachings and its development in the course of time.

Key words: hijab (veil), cover, Judaism, Torah.